

ԱՌՈՂՉԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՔԵՐՐ

Մ Ի Ա Մ Ս Ե Ա Յ Հ Ա Ն Դ Ի Ս

Ն Ո Ւ Է Ր Ա Ջ Դ Ի Ն

№ 6

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

№ 6

ԱՌԱՋ Ի Ն Տ Ա Ր Ի

Բնակիչներուսմէնք գործարարման և
վարենի աղճերն յեջ. իսկ առողջապա-
հարեն՝ ապրումնս մեզն շատաւորեալ
աղճեր:

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

1881

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

I	Մարտի աստույի կարեւոր թիւեր	173
II	Մի քանի խօսք մարդու կողմնաձիքի վերայ և թիւին յատկաթիւներ պէտքէ սեննայ տնի մայրը որ կամենա մէ ծիծ տալ երեխին — Բժ. Արտեմ Իվանիչ Յովհաննիսեան	179
III	Մարդու կողմնաթիւնը անասունների կեղծւոյ I. Տ.	184
IV	Տարածութիւն Բժ. Ա. Մ. Միրմանեանց	189
VI	Ժողովրդական բժշկական թիւն	191
VII	Խառն յարկեր	192
VIII	Յայտարարութիւններ	198
IX	Քաղաքային բժշկի յիշատակարանից	
X	Օգի բարեխառնութիւնը Արեւմտի 1881 թ. Պեկանիքին Բնամի րի ջերմաչափով	202

Ե Ռ Ո Ղ Ջ Ե Պ Ե Հ Ե Կ Ե Ն

Թ. Ե. Բ. Բ.

ՄԻ ԱՄԵՐԱՅ ՀԱՆԳԵԹ

(1—2 ՏՊԵՏՐԱԿԵՆ ԹԵՐԹԵՅ ԲԱՂԱԵՑԱՆԻ)

Հ ր ա տ ա ր ա կ զ ա մ Է Արեւմտի աշխատակցութեան պ. պ. բժիշկների Արտեմ Իվանիչ Յովհաննիսեան Եւ խօսք Քաղաքական Պրիկոր Տեր-Պրիկորեան, Մարտիրոս Քաղաքական, Ամենայն Հայոց եղբայր Պրիկոր Քաղաքական, և Քաղաքային Առատակցութեան հիւանդալ ծրագրով

Ի Պատիւն կարգադրութիւնները մարտիրոս աստղ ջախիան փրտրելու թեմէր

II Եւ աստղ ջախիան յոյրաւծներ աշխատիկի անոյ մարտիրոս աստղ ջախիան պայմանները բժշկական արհեստը մարտիրոսի մէջ բըժշկականութիւնը մարտիրոսականացրած

III Բժշկական մասնագիտութիւն

IV Խառն յարկեր Յայտարարութիւններ

Տարեկան գինն է 3 Լանգլի կանխիկ փմարեկի Մարտիրոս խմբագրատունը աստղ քաղաքից դիմէ մէն հեռակայ

Պրիւսիա. В редакцію журналу «ПРИКЛИЧЕНЫ»

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆԻ

Արեւմտի աշխատակցին

ԼՈՐԵ ՏԻՖԼԻՍԵԱՆ

ԱՌՈՂԶԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՔԵՐՐ

Մ Ի Ա Մ Օ Ե Ա Յ Հ Ա Ն Գ Է Ս

Հ. Ռ. Ի. Բ. Ա. Ջ. Ի. Ե.

№ 6

ԿԵՆՏԵՍԻՆԵ

№ 6

Ա. Ռ. Ա. Ի. Ե. Տ. Ռ. Ի.

Սեպտեմբերի 1-ին փոխադրված է նաև
վարկերի ազդեցիկ լինելու անհրաժեշտ
հարկի արդարեւ ճշգրիտ և անսխալ
ազդեցիկը

ԵՐԵՎԱՆ

1881

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

№ 6.

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1881

ՄԱՔՈՒՐ ԹԱՌՈՒՑԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ասաւոցը ամենաՀարկաւոր
իւրիւրեց մէկն է բոլոր
մարդկային Հասարակութիւն-
ների Համար, բայց մանա-
ւանդ Հարսուցին երկրնե-
րում, որ տեղ ունաւ ժամա-
նակ օգի տալութիւնն Հա-
սումէ բարձր աստիճանների,
ինչպէս և մեր երկիրն է:

Ինչի Համար է Հարկաւոր
սառուցը: Հին ժամանակնե-
րից սկսած, և մանաւանդ

այժմեան բժշկականութիւնը
սառուցը գործ է ածում ինչ-
պէս մի պատուական դէպ,
դանադան Հիւանդութիւննե-
րի առաջն աւելելու և շատ
Հիւանդութիւնից բժշկելու
Համար: Ո՞վ չը դիմէ, որ
տալութիւն, էրոցք ունեցող
Հիւանդը Հանդստանումէ եթէ
սառուց է ուսում: Ո՞վ չը
գիտէ, որ եթէ Հիւանդի տա-
լութիւնը բարձր է, սառուց

կամ տառապանքի մէջ թրջած
քաթման են գնում ճակատին,
որքէ մեծ օգուտ է բերում,
թեթեւացնումէ Հիւանդի դը-
րութիւնը: Բժիշկները դարձ
են սօժում սառուցը ինչպէս
ամենալաւ միջոց արիւնս-
հոսութեան դէմ, գնե-
լով սառուցը վերքի վրա,
նա կուշ է սօժում կարած
կամ պատուած երակները և
զարկերակները և վերջ է
տալիս արիւնհոսութեանը:
Արտազնացութեան և արտա-
խառնութեան ժամանակ Հի-
ւանդը աւակելո՞ւ վարը ինչ
սառուց, նա հանգստանումէ:
Վերջապէս ամառուայ չորին
ինչքան գուրեկան է մեզ
համար սառուցը, ինչպէս նա
թեթեւացնում, և հովացնու-
մէ մեզ, ինչքան ոյժ է սառ-
լիս մեզ, այդ բոլորին յայտ-
նի է: Բժիշկականութիւնը
դարձ է սօժում սառուց մար-
դի վրա պատուրին և ներքին
կազմից, աստացիւ լով կամ

գնելով նրա մարմնի վրա իր-
մէ ամենազօրեղ և կրքեմի
կրքն միակ միջոց, որով կու-
րելի է մարդին մահաց վարը-
կէր: Ասածիցս երևում, որ
սառուցը մեզ համար շատ
կարեւոր է: Եթէ մենք ստու-
ցը դարձ ենք սօժում բնու-
նելով մեր աստմարն ինչպէս
գեղ ամառ թէ ձմեռ, եթէ
սառուցը գնում ենք վերքի
մէջ արիւնը կարելու համար,
եթէ ամառը պցում ենք գի-
նաւ կամ ջրի մէջ մեր մար-
մենը հանգստացնելու, դուռ-
ցնելու համար, հասկանալի
է, որ հասարակութիւնը և
վարչութիւնները աստե՛՛՛հին
կերպիւ պէտքէ հոգան,
որ սառուցը մաքուր լինի
ուշիւնն ոչ թէ միայն
մեր աչքին մաքուր երեւի,
այլ արտաքինապէս լինի մա-
քուր ջրից, այլ վերջինն է
լաւ սառուց տնեհալու դը-
րաւոր պայմանը: Արքեմի
սառուցը երևումէ մեր աչքին

չառ մարութ, բայց ո՞վ գի-
տէ ի՞նչ, ֆառափար լա-
ծուած բաներ կան նրա մէջ,
որ մենք աչքով չենք կարող
տեսնել: Վերցրէք լուծ, իս-
լերա, տիֆ ունեցող Հիւան-
դի տակի կեղտաւած շորք,
լուացէք 3-4 կուժ ջրի մէջ,
սառեցրէք այդ ջուրը, և այդ
ջրի սառուցք կերելի ձեր
աչքին շառ մարութ, բայց
կտակած կը կայ, որ այդպի-
սի սառուցք ոչ թէ մաքուր
չէ, այլ նաեւ թիւնուոր է:
Այլ թէ ուտէք այդ սառուցք,
գուր պէտքէ ստանաք լուծ,
խօլերա, տիֆ կամ մի որ և
է ուրիշ Հիւանդութիւն: Այլ թէ
այդ սառուցից գնէք տիֆով
Հիւանդի գլխին, կամ ուտա-
ցնէք, նա կարող է ստանալ և
խօլերա, կամ թէ նրա Հիւան-
դութիւնը կը սառտկանայ:
Անմարութ պատրաստած տա-
ռուցք կարող է հազար կերպ
ֆառաներ տալ, ուրեմն ամ-
բողջ հասարակութիւնը որոր-

սուոր է հագալ, որ խրա-
քանչիւր քաղաքում մարութ
սառուց պատրաստեն, որով-
հետեւ սառուցը գործ են ա-
ծում տներոյն, դատարարի
մարդիք: Անուր ինձ պա-
տաշէլ է տեսնել, որ գեղ-
նապէս և սեւ բծեր ունեցող
սառուցը պցում են ջրի կամ
գլխու մէջ և խմում են և
խմելուց յետոյ լեղւով էլ
տրիկոցնում են, որպէս նը-
շան մեծ բաւականութեամբ,
բայց ով գիտէ, ի՞նչից էր
գեղնել սառուցը կամ սե-
ւծերը ի՞նչ բաներ էին: Տես-
նելով սառուցի մէջ այդպէս
անմարութիւններ, մարդ հա-
զար ու մի ենթադրութիւն-
ներ է անում. զ. օ. մի գուցէ
այդ սառուցը պատրաստած
լինեն թրիքի, արտաքնացի
կամ նաեւ պառ մէջով անց-
նող ջրից (որ պատահում է)
մի գուցէ սեւ բծերը մարդ-
կային աղբի մանրիկներն են
կամ մի ուրիշ կեղտաւոր բան

է: Հայէք մեր Երեւանայ սա-
ռաղը մարտը ջրի մէջ և կը
տեսնէք թէ ինչ քան տակունք
է նստում բաժակի յատակի
վրա, գտէ ջրի մէջ գտնուած
և չը լուծուած անմարտ
մամիկիները, բայց այն ապո-
կանիչ նիւթերը, որոնք լու-
ծուած են ջրի մէջ մենք նը-
բանց չենք տեսնում: Այդ
մասերի քանակութեան ինչ
իննէլը կարելի է ստուգել մի-
այն քիմիական քննութեամբ,
—բայց մեր Համդատեանքների
Համար այդպէս քննութիւն
անելը դեռ չստ վաղ է, բա-
ւական է այն, ինչոր մենք
աչքով տեսնում ենք:

Աւերդիչեաղ փաստերը և
մտածմունքները հարկադրե-
ցին ինձ այս ձևէ,
քննել մեր Երեւանայ սառ-
ղաւանները, տեսնել թէ ի՞նչ
ջրից և որ տեղ են սա-
ռաղ կարում, որ մենք գործ
ենք ածում ամառուայ շ-
ղին ինչպէս դոխացիչ

նիւթ և սաղիս ենք հիւան-
դին ինչպէս դեղ ուսուցնե-
լով կամ դնելով նրա ճա-
կասի, երեսի և նրա մար-
մնի միւս մասերի վրա: Պրա-
տեցի, տեսայ և սարտակեցի:
Սառուցատները շինած են
քաղաքի մէջ, թուով 15:
Դրանց իւրաքանչիւրի առ-
աջ փորած է 1 արշին խոր-
ութեամբ, բայց երկուր և
լայն փոս: Չորը դալիս է
թափվում, այդ փոսի մէջ և
սառում: Այդ սառաղը
կարում և ածում են սառ-
ուցատներ: Բայց գիտէք
ի՞նչ ջրից են կարում այդ
սառաղը: Այդ սառաղը
սրաւորտաւում է մեր առ-
ուների ջրից, որ անցնում է
զանազան բազերով և փո-
ղոյնեքով, որ տեղ թորի
և հայի կանոցը լուսնում
են ստող լ և հիւանդ երեխի
մուսաւած շորերը, իրենց
կեղտոտ խալիվքը, պղինձ-
ները, ափսով հիւանդի շո-

րերը և ամենայն բան, որ
կեցոտու է, և սէտքէ լուս-
ցաւ: Ես ինքս տեսել եմ
ինչպէս թուրքի կանայք և
ազամարդիք այդ առաւ ջրի
կիս կատարումէն իրենց
նամագը՝ լուսնալով իրենց
սեռական սնդամները: Այդ
դեռ բաւական չէ, առաւ
ջուրն ոնցնումէ թրիքի,
աղբի կոյտերի, և արատը-
նոցների մօտով: Դեռ այդ
էլ բաւական չէ. առաւ ջու-
րը երբեմն լցնումէ արատը-
նոցի հորը և դուրս գալով
գնումէ, շարունակելով իր
առաջուա ճանապարհը և
թափւումէ այն փոսը, որ
տեղ այդ ջրից սառուց են
պատրաստում և տմառը
թանդ թանդ ծախում: Պ.
յնթերցող, ունիմ արդեօք
իրուունը, ինչպէս վերեն
ստեցի, ստորստիւնք, թէ
ոչ: Ես շարունակում եմ
տարատիւ և զարմանալ, որ
փորձով թիւններն այսքան

տարիներ շարունակ ոչ մի
աշտորութիւն չեն դարձ-
րել, չեն աշխատել իմանալ
թէ սառուցը, որ ամենա-
հարկաւոր նիւթերից մէկն
է, սրտեղ և ի՞նչ ջրից են
կարում: Մեր ջուրը, մեր
սառուցը թոյն է, որ մենք
կամ չք գիտենալով, կամ
անտարբեր լինելով մեր ա-
ռողջութեանը, խմում և ու-
տում ենք, հիւանդանումներ
տանջւում և կանխուհառ
մեռնում ենք, կարծես թէ
ծնուել ենք զուր տեղ տուն-
ջուելու և կանխիկ մեռնե-
նելու համար: Այդ միայն
մէկ միջոց, որով կարող ենք
ունենալ, առողջաւոր և մա-
քուր ջրից պատրաստած
սառուց, այն է, անզափու-
խել սառցասները բազա-
րից դուրս կամ դէպի՝ Նոր-
գոյ ձորը, որտեղ բնակա-
ւորութիւն չը կայ և ջրազուխ տեղ
է, կամ Զանգուի ձորը՝ բը-
նակով թիւններից շատ վե-

րե կամ Մարգարի բողի
կողմերը Զանգուի ջրի առ-
ուուցը պէտք է աւելի մա-
քուր համարուի, որովհետեւ
այդ գետը բաւականին մեծ է
և աւելի մաքուր ջուր աւնի
քան թէ Նորգոյ ձորով
անցնող Գետաւը, որ փոքր է
և անցնում է մի քանի դե-
ղերով:

Երևանում կան միայն
երեք սառցատներ, որոնց
սառուցը կարելի է մաքուր
համարել: Մաքրութեան
համաձայն սառցին տեղը
բռնում է այն սառցատունը,
որ գտնվում է Թաղարի պար-
տիզում և այժմ ալ: Սառ-
փան Զելինակու հսկողու-
թեան տակ է: Այդ սառ-
ցատան ջուրը բոլորովին
մաքուր է, որովհետեւ զրա
թառն սկսում է քաղաքից
շատ վերև ու գալիս է
Զանգուի աջ ափով որտեղ
ոչ մի ընակութիւն չըկայ:
Երկրորդ տեղը բռնում են,

Աղա — Թաթալի — Մաշնաղ —
Զափար — ողլիի և Միր —
Հուսէին — Նաղիր — ողլիի
սառցատները, որոնք շինած
են աջ շրջարի վերևի կող-
մերում Նորգոյ կամուրջից
փոքր ինչ ցած և վերցնում
են ջուրը Գետաւից անմի-
ջապէս:

Իսկ մնացած միւս սառ-
ցատների սառուցը աղբաւ,
կեղտաւ, մուստաւ, կարե-
լի է նաեւ ճշտութեամբ տեսել,
որ թիւնաւոր է:

Երևանայ բոլոր սառցա-
տները քննելուց յետոյ, ես,
ինչպէս քաղաքային բժիշկ,
տղարկեցի պաշտօնական
թուղթ Քաղաքային վարչու-
թեանը և պահիցեային, ներ-
կայացնելով Երևանայ սառ-
ցատների ցուցակը և խնդ-
րելով, որ արդելին քաղա-
քում սառուց պատրաստել
բացատրելով, որ Երևա-
նում թոյլատրուի սառուց
կարել միայն Զանգու գետի

մերեւի կողմնաւոր և Նորգոյ
տակր, Գեատափ, ջրեց ուր
չը կայ բնակութիւն:

Մեր վարչութիւնները կա-
նեն ուրգեօր հարկաւոր կար-
գադրութիւն, որ Երևանում
մաքաւր սառուց պատրաս-
տութի թէ, ո՛չ: Ես յոյս չունեմ,
որովհետեւ դրանց գոր-
ծունէութեան մասին այլ ևս
հաւատարմ կորցրել եմ: Այդ
պատճառով ես խորհուրդ եմ
տալիս Երևանցւոյ սառուցի
աւանել Թաւրթի պարտէզի
սառցասնկի, իսկ եթէ այդ
տեղ սառուց չը գոյնաւի, այն
ժամանակ սառուց վերցնել
վերայիշեալ երկու սառցատնե-
րից, իսկ միւս սառցատներից
կրէք սառուց չ'առնել:
Եթէ Երևանցիք համոձայ-
նութեամբ գործեն, յորդո-
րելով միմեանց չ'առնել սա-
ռուց այն սառցատներից, ո-
րոնք չ'ենած են քաղաքի մէջ,
այն ժամանակ, այդ սառ-
ցատները իրենք իրենց կը

կողարւէին և նորերը կը չի-
նուէին, Զանգուի ավերին:

Ինչպէս Երևանում են
պատրաստում սառուց քա-
ղաքի մէջ հոտով կեղտոտ
ջրերից և պատճառ են տա-
լիս վանագոն հիւանդութիւ-
ների ծագման և տարածման,
անկասկած նրանք կատարվում
է և միւս քաղաքներում: Այս
պատճառով, իւրաքանչիւր
քաղաքացին ժողովրդի և վար-
չութիւնների ուշադրութիւնը
դարձնում եմ այս կարևոր
հարցի վրա, որպէս ղի հի-
ւանդութիւններ տարածող
պղբիւրներից փոխալ մէկը
փակենք և սառուցով ջուրը
կամ դիմին խմելու, փակե-
նանք որ թոյն չենք խմում:

Լ. Տ.

Մի քանի խօսք մարդու
կողմնաւոր վերայ և թէ

ինչ յատկութիւններ պէտքէ
ունենայ այն մնայրը որ
կամենում է ծիծ տալ երե-
խին:

Մարդ դժուարութեամբ է զար-
դանում, երբ երա մամնի կողմա-
ւորք ցուադար կամ հիւանդ է:

Եյր բանը հին դարերում յայա-
նի էր ամեն ազգաց. Հռոմայեցաց
սուածք՝ «Mens sana in corpore
sano» (առողջ մարդ առողջ մարմ-
նում) մնում է մինչև մեր օրերը
անմեռաց և անխախտ Ժշմար-
տութիւն:

Հին ազգերն ամեն տեսակ հնար-
ներ էին քանակացում առողջ պահ-
պանելու համար իրենց զօրացնելու
իրենց ցեղին աշխատում էին ամ-
բայնիկ իրենց մարմնը պահպան
փորձութիւններով, ծանր աշխա-
տանքով, իրենց նմանակում էին եղա-
նակի գոնադան փոփոխութիւններին.
ձկն խտրով սցիքան հարկաւոր տն-
հրածելն էին համարում առող-
ջութեան վրա հոգալը որ երբեմն
զործադրում էին ամենազգրկելի ան-
խիղճ հնարներ 1 խիւրքոս Սպար-
տացւոց օրէնդիրն սպարտա սրում
էր նաև ազանել ջու աղար մարմ-
նոյ՝ ձկն պակասութիւն ունեցող նա-
րածին երեխին որ չէր կարող մի
որ և է ժամանակ պիտանի լինիլ աղ-

ղին, որի հիւանդութիւնը կարող էր
ծանրութիւն լինել իր սպասկան-
ներին և կամկարող էր փոխակի ա-
պագայ սկսանդին: Եյր օրէնքի
հիման վրա Սպարտացիք նորածին
երեխի մասին նշանակում էին առան-
ձին ժողով. այդ ժողովը հրամա-
նադրում էր երեխին կռուի լինել
նա առողջ էր և ծնւ եթէ ջու ա-
ղար կամ հիւանդ էր նա: Եյր
հասկացողութեան էր նմանակող է-
րեկէ Սուսան. «Նո յիս կամենալ
սկսում էր այդ պիտանակները որո՞ծ
ունենալ տխր երեխի հետ իմ և
նա ձկն ժամանակ համակալ լինելը
80 ամաց, և չի սիրում ունե-
նալ աշակերտ, որ կարող է ծան-
րութիւն լինել իրեն և ուրիշներին,
որոնք հոգում են նրա առողջու-
թիւնը պահպանելու մասին»:

Եթէ նոր ազգերը հեռուէին այդ
բարբարոսական մարմն մենք չէինք
ունենալ շատ և շատ հոգալաւոր ան-
ձինք, ու վերջի ժամանակները ի-
րենց հանձնարով այնքան սպասկե-
ն և կել մարդկութեանք մենք չե-
ինք ունենալ զերմանայի երեկի
առողջարալի Սուսանի պէս մարդ, որ
ծնու եթէ ամանական և ցուադար
լինէ, հեռուէին այդ բարբարոսական
սկզբաւորին:

Եթէ ևս Սպարտացւոց հնարները
նաև այն հասկացողութիւնը որ
անէր երեկէ Սուսան, զգուսն

են յետմէ մարդու քայլք մի ե-
նայն ժամանակ ազատցայն են լի-
թել անարձանի ծանրակիւն զործ
էին համարում հին ազգերը
և երեւել Կոստան իրենց առողջու-
թիւնը, որ լինէ և կենդիւր պահար-
անը:

Քայլք ինչ երբ տեսնում այժմ
մեր լուսնայն դարում, ծնողք ար-
համարհում են իրենց սուրբ պար-
տաւարութիւնը, տօթ են համա-
րում ինքնակը մեծ ցանկը իրենց
նորածին զուակիւն ծնելոց յետոյ
յանձնում են երան մի կապիտալ տե-
կիթի կեղծ, որ բնականաւոր է կա-
քայ ծնողական սեր օւնեկող զկզի
օտարի նորածինը: Արա փոքր ի շատե
մեծանարոյ յետոյ այլ անխիղճ
ծնողքը իրենց անկեղ զուակիւն
յանձնում են օտար երկրացի օտար
ազգի, նաե յորում ու հաւատով
օտար կեղ խնամքիւն որ բնա-
հասկացողութիւն շատ մեր կեան-
քի, շատ անդամ պոցե և իր
անկհամար կեանքի մասին, պրոպիւի
ծնողք, որ համարհելով իրենց սուրբ
պարտաւորութիւնը, պատճառ են
բանում իրենց պատկի ոչ միայն
առողջութեան խնամարման այլ և
երա բնաւորութեան ազատեան
թիւն:

Մենք տեսնում ենք, որ հարաւա
մեծանան որպիս ոյլ-կերպիւ մե-
ծանալով, դառնում են ցուադար

և ի վերջոյ իրենց համար էլ ան-
պիտան են լինում ուրեմն և հա-
մարադաւթեան համար անպիտան
Վերջոյ շատ ասան տարի է, ոչ
եւ, ինչպեւ բժիշկի, չըջում եմ մեր
ազգի բայժը և համարակ մոլորաթի
ձի, ուրեմն այդ երկարամեայ փոր-
ձառութիւնը իրաւունք է ունեն
ինչ անել այս մշակաւոր լիւնը:
Մե համարում եմ, որ միայն այն
բնական և ազգայն անունը, որ
համարաւորաւոր է նորածին երե-
խի կազմութեան կարող է դարձ-
նել նրան մի ժամանակ առողջ և
պիտանի ապում հոյ համարադաւ-
թեան:

Հասկանալի է, որ մարդը բա-
կազմում տեք կանանայ, երբ նա իր
երեխայ համարում անանին հա-
պացողութիւն կանանայ, երբ նրա
երեխայ ժամանակը կը շրջադառնա
նրան անկեղքեւը հոգացողութիւ-
նով: Միայն լու պահարանով է
որ երեխան մի ժամանակ առողջ և
պիտակ կազմութեան անկ կարող է
դառնալ, միայն բնական խնամա-
ւորութեամբ կարելի է անպոյնիկ
այն լու և ցաւազար կազմութեան,
որ օւնեւում է երեխան նորածին երե-
խան: Մի կարող է տեւել օրով
և խնամութեամբ կատարել այդ
գործը, եթէ ու հարաւա մայրը:

Վերջ, ծնողք իրենց զուակիւն
սեր են պահանջում, պիտակ և ի-

րենք նրան, իսկ զն ծնուելոյց յի-
ապ, ճշմարիտ մայրական սէր ցոյց
տան, բայց կարող էն շատ մայրիւր,
ունեն արդեօք նշանք այն շատ-
կութիւնները, որ պէտքի ունենայ
մայրը Խօսք էր կայ որ առաջ
մայրը պարտաւոր է ինքն ծիծ
տալ իր երեխան, հայտնի է, որ
բնութեան այդ պահանջը օգտակար
է մօրը և ամենահարկաւոր նորածին
կրկինն, Երաւ տալ տաւ մէկն և ուր
մայրիկը «ծիծ տալը» առաջ զու-
րար է նորածին երեխան և մօրը,
բայց ինչ մօր առաջնութիւնը խան-
գարուած է հիւանդութիւնով, կամ
կտակած կայ, որ նա իր ծնողներէն
նր և իցէ հիւանդութիւնն ստացած
ունի, որք մամանդով կարող է
երեւան գալ, այդպիսի մայրը պէտք
զէ յանձնառու լինի ծիծ տալ:
Ելլողիս կտակածաւոր պէտք ունի
հարկաւոր է գիտել բժշկի խորհու-
րին և նա կը մնայ, ինչ արդեօք
կարող է մայրը ծիծ տալ, ինչ պէտք
է ուրիշ կնիկ ընտրել, նորածին
երեխան կրկինկերպ համար:

Այդ մայրն հիւանդ է բարակացաւով
բացիկեղով (կարցիւնաւ) ունի սու-
րուանդ (սքոփու լոյսու, քաղտու-
խա) սիֆիլիս կամ երբ այդ ախտերը
ունեն նրա մօտիկ անդամները, ա-
ռաջ բան մայրը վտահանուած է ինքն
ծիծ տալու պէտքէ, մեծ դժուրութիւ-
նով կը սպասի իր առաջնութեան

հանդրամեքները ու յանձն շատնի
ծիծ տալ, երբ մի սր է իցէ պատճառով
կարծիք ունի այդ հիւանդութիւն-
ների միւլէ, անգամ նշանք ունե-
նաւոր, Կանոնապէս պէտք է աչքի
տալ մանկաւ հօր առաջնութիւ-
նը, որովհետեւ երեխն հիւանդ կը-
նոջն առաջնութեան հետ ամեն
հանաւոր է երեխն ստանաւ է բու-
լլարիկն ուրիշ կազմուածք, որ ե-
րեխն չէր ստանալ երկու առաջն
անձանց ամենանշանքից:

Հայտնի է, որ մենք շատ անգամ
ստանաւ մեզ հիւանդութիւն մեր
ծնողներէն, Արեւիկն ծնուելու ա-
ռաջն է երեւում, բայց յանկար-
ծակի լոյս է ընկնում սուրուանդ
կամ մէկ ուրիշ հիւանդութիւն
կեղեղա երեխն պահուած են իս-
տակ սննդակի օգը մարմն է բու-
ծիծ են արեւն մէկ խօսքով հեռա-
ցրած են ամենախորք միտաւոր
ներքու ծնութիւններն անգամ, բայց
այնուամենայնիւ երեխն հիւանդա-
նում է ու նրա հիւանդանալու
պատճառը ծնողաց տկարութիւնն է
բնում: Խօսք հարցով կարելի
է հեռացնել այդպիսի ծանր պատ-
ճառները: Ելլողիս արեւն է
մեծ ուշադրութեան: Այդ ամեն
անում են երկու միտերով տկա-
րութիւնով հիւանդ անձներ, յայտ-
նի է, որ նրանց երեխաները հիւան-
դութիւնից ազատ չեն մնալ և այդ

Հիւանդութիւնը ստորաբար, աւելի
ստատկաւ թիւամբ լըյս կընթիւ երեխի
փրտ: Անդ հակառակը, երբ ծնողաց
մէկը առողջ է եւ չունի ոչինչ հի-
ւանդութիւն, այն ժամանակ միւսի
տխարութիւնը, ինչ քանակ, երբեմն
էլ, կորցնում է իբր զօրութիւնը:
Արանց երեխաների վրա կամ չէ եւ
բնութ. ծնողաց հիւանդութիւնը,
կամ այնքան զօրեղ չէ, ինչպէս ըն-
տամ: Եւ հօր ու մօր միասնեակը հի-
ւանդութիւն ունենալու ժամանակ:
Արտօհեաւն այդ ամէնը աւելի պա-
տահաւն մերձաւոր ազգականների
ամուսնանալուց, աւելի եւ երե-
խանց կազմումը ամրացնելու շըլ-
խում որ հնարը կարող է լինել ար-
խնով հետեւ անձանց ամուսնու-
թիւնից, փաշտաւթիւնը ցոյց է
առնելու որ երկու մօտիկ ազգականների
ամուսնութիւնից հետագայ սերուն-
դի կազմութեանը պատկառութիւնը սա-
տիճանաբար զօրեղանում է եւ սցո-
պիսի զերգաստաններ չունեն երկար
կեանք: Այդ փորձաւոր ինքան հիման
վրա է կազմուած մեր նկեղեցական
սրբնքը՝ արդեօք մերձաւոր ազգակա-
նաց պատկը:

Ամուսնապէս պէտք է արդեօք
չնաւահաւ կամ ծեր անձանց ամուս-
նութիւնը, որովհետեւ սրանք ըստ
մեծի մասին մնում են ամուլ կամ
նրանց սրգիքը ունենում են թոյլ կող-
մաւածք եւ լինում են հիւանդ:

Արեւի մտանդը մեծ ազդեցութիւն
ունի ծնողից անուցած հիւանդու-
թիւնն միգմանալու կամ ստատկա-
նալու վրայ: Թեւեալ երեխաները
չառանդամ ստանում են զանազան
հիւանդութիւններ իրենց ծնողից,
բայց շատ անգամ էլ փոա մտանդը
պատճառ է դառնում ախտի զոյա-
նալուն: Թեւեալ օրինաւոր անուս-
նութիւնից ծնած երեխաները ըստ
մեծի մասին լինում են աւելի առողջ
եւ ունենում են երկար կեանք, սքով-
հետեւ ծնողը ստորաբար լինում են
առողջ, զոյղ կեանք են վարում ու
սրանց երեխաները ծնուելուց յետոյ
զատակում են աւելի յաջող հիւանդ-
ամարում: Բայց երբեմն հիւանդու-
թեւն օրինաւոր ամուսնութիւնից
ու առողջ ծնողներից ծնած երե-
խաներն էլ, երբ պաշտում են սրանց
խնամու մօթը անտեղութիւն, երբ մօր
կամ թի փոխարին կերակրում են նրան-
հիւանդ կիւճ կամ նիհա կովի կա-
թով, երբ չեն պաշտում նրան խնամել
են մանածուս ըստ եղանակին:

Այն ստանդներից պարզ երեւում
որ, երբ մայրը առողջ է ու ոչինչ
պատճառ չկայ, որ կարողանայ նա
ծիծ աւարով միտա բերել երեխին,
ըստ է, որ ինքն կատարել այդ աւար-
պարտաւորութիւնը, սրտհեաւ նրա
կամը առողջաբար է երեխի հա-
մար: Եւ առեւ մեղանալում այն մայրը,
որ իր երեխին ուրիշ կիւճ կամ թով է

անու յանկէ աստիկս զիմանալով ծնե-
 րա թիւնն ասոյ իրեն կամ կարծեալ
 թէ իր աստիկս թիւնը անյայտով
 էր վնասուի։ Աթիւնը կարելի
 անկի բաւակնաւ թիւնն ծանաւել աս-
 լելի ու բաւաւ թիւնն ունենալ երկնաւ
 ինն ձիւն ասուաց, բաւ թէ կենեքի
 ասիւնը ճշին փայլաւ թիւններէն
 Ենը արտով ասոյ զ անոյ իր երե-
 թինն ասիւնը կամ ձիւն ասու։ Ե յան-
 ճառէն երբ նա գինէն որ կամ թի
 բաւ թիւնն կամ վնաս թիւնն
 կախաւած է երկնի ասոյ զ կամ
 ասիւնը թիւնն և երբ նա զէ կարող
 միասին լինել թէ արդէն ասիւն
 էինը կրպակաւնի իրեն հազարաւ որ
 վնասուի որ հանգանակներէն Թիւն
 կարող է կարծել որ ասոյ կինը
 կրկնաւորի այդ պատու որ թիւնը
 պիտի և ինչպէս ինքն որ կասուած
 է երկնի հետ միացան և իրար։

Վասպ ջ հայրի ծիծ ասպով իր
հիմնադրեալ պաշտօնու մ է նրա ա-
ռող ջ աշխատեալ է քննել պատմութե
է պատմութե հիմնադրութեան հիմ-
նը պրկել է ժողովրդ առ ի ծախու մ
անունը պատմի, երբ նա արհամար-
հում է այդ օրերը, Վրիշի հի-
մունքը պրկել, ասպով ներ-
դրութե ծիծը արգանքի վրա զննա-
ցում է հիմնադրութե կառուցում
հիմնադրութե ծիծը, Վրիշի (ամ-
պատմի) անկախութե ծիծը, արգան-

դի հիւ անդաւթիւնները, ասանքի ցա-
ւերը, և շատ ուրիշ ախտեր պատա-
հարմ են աւելի այն կանանց, որ
ծիծ չեն յապիտ իրենց երեխաներին:
Եւ այն պրանից շարժմն է, որ հարկաւ
երկխոյից անանջի աւարկն մնաւաւ
են ութ հոգի, երբ մայրն է ծիծ
ապիտ, իսկ հարկից մնաւաւ են
քսան և ինը, երբ ուրիշ կանայք
են կերանքում երեխան:

ԲՅ. Ա. ԻԻԱՆԴ 304, ՀԱՆՆԻՍԻԱՆ.

ՄԱՐԻ ԿԵՏԵՂԱՌԻԻ ԵՍ ԲՆԱԿԱՐԻՆ
ՆԱԽ ԳԻՍԼԱՌՆՑ:

Կարասցու լինինն արեւելիս հիւսն-
դու ի վերն է, որ յայնտեւմ. շնեթի
գոյլիցի, արեւմտեթի, կասուների և
այլ ամասունների հետ և փոխադր-
վում, այդ ամասուններից մարդկանց
Եւթղեւ իմաստէ շուար կարողութի է Բէ որ
— հիւսնդու լինան արդրում չունը
փոխումէ իր բնաւորու լինելը, հան-
գիտու և բարբի շունը լինում, գրգռ-
ուած, փորձում կծել, անհապանդ
է, անարժակ չունի, որմոյմ, և փոր-
կաղ է, Այդ գրգռվեան ժամանակ
շունը բնում իր մեղք և իրենից
լիախած աղը, ուտում, անմար-
բաներ, զ. օ. փայտ, յայդ և այլն
— Իւսնոյ շան նշաններին հասն

Հայն գրեւորածս մ'են
 (ա) Աստիկ Կապուղ-Երեւն Եւր շունն
 առանց պատման ի պիտանս մէկը
 ձեռք փորձու մէկ Կապուղն շրջի կամ
 փախու մէկ անկոյն նրա ձայնը փոքր
 ինչ կարգու մէկ չափաւ նման չ
 ոչ չափաւ ոչ զուգու աղաւն
 շնորհ ի ինն երբեմն կարգու մէկ
 տեղից յանկարծ վեր է ինչու մ'
 Հիւանդութիւնից կարճ մասեւնակ
 յետոյ ընդուն մէկ նրա յետի
 տակը ինչպիսեւ մէկ ման գալստ
 օրակու մէկ է յետի տակը չա-
 դիւ շարժումէ Աստուկերն ց յետոյ
 5-6-10 օրուայ մէջ շաւղ սնա-
 կու մէկ ցնցու մեկից:

(բ) Հանդարտ Կապուղ-Երեւն Եւն-
 ից առաջ յայտնու մէկ անգամու-
 բաժու իննն նշանները ներքեւ ծո-
 ալ (Հանն) կախ է ընկած իննքը
 ընդունից թափու մէկ Համիլ Եւ կաշ-
 տայ չի կարող ընդուն ուսումէ
 Աստուղութեան պատմանն այն
 է որ անասունի թափու արեան
 է արտադրած Հեղուքներն մէջ
 գտնվու մէկաւորութիւն իննն իննքը

Աստուղութեան անասունը կծկու
 մարդն մոյնու մէկ նրա վերի մէջ
 իր թոքից արտ է փարակու մէկ
 նրան Եւ կի վտանգու ար է երբ
 կատարած անասունը կծու մէկ մարդն
 մարդն զայն տեղից ոչ օրու մէկ
 երբեւ շուն ինն այն տեղից արտ
 ծածկած անասունը արտ Հիւան

շարերի վերի կծկու անասունի
 (Ծոքը) տեղից գտնու իննն
 կանցի վերի մէջ Եւ իննքը
 փախու ար չի կարող իննն ինն
 իննն մարդն այն տեղից մար-
 քը վերադարձ չի զ օր վեր-
 պիտած կամ պատած անգ
 շունի կանցի Եւ մասնակ փարակ-
 փու մէկ կանցու անասունի
 կծկուց այն տեղից մարդն արտ
 Հանն ունն երբեւ կապու
 իննն ներքու իննն Հարակցը
 ցննկանակ իննն ինն արտ
 իննն իննն մարդ իննն փա-
 րակու իննն փարակց այդ
 իննն գտն իննն շնի փու
 արտ անասուն կատարած շուն ինն-
 քը 100 շուն փու տեսաւ որ պր-
 անցից միայն 23 շուն կատարեցին
 ինն միայն 77 շնիք մային ան-
 վարտ
 Փոքրի վերադարձուն տեղից
 ինն ներքի երեւում է որ Ա լարտե-
 րեքու մէկ արտ փախու անասունը
 ցում կատարած անասունից կծկ
 էին 145 մարդ արտից կատարե-
 ցին միայն 28 մարդ Եւ փորձե-
 րից երեւում է որ կատարած շուն
 կամ անասունի թոքի մէջ զար-
 ւած փոքր անն մարդի փու միայն
 կարգ չի տեղից Եւ մեծանուն
 իննն արտ փարակու ցալան փ-
 ւում արտ արտ արտ արտ արտ
 արտ արտ արտ արտ արտ արտ

յուց յետոյ: նրա թերի ներգործու-
թիւնը կարող է յայտնուիլ մարդի
վրա ամենավաղը 8 կամ 10 օրից
յետոյ: իսկ ամենատաշր մինչեւ 1
աւարտաց վերջը: Մեծ մասամբ
յայտնուումէ մտաւարտակն 40 օր
կծկուց յետոյ:

Ատաղղամ շան թոյնը ինչի մէկ
մարդի վրա շուտ է ներգործում: իսկ
միւսի վրա աչ պատճառը մեղ ան-
յայտ է:

Ատաղղութիւնը գիւնուց 2-3
օր աւաջ: վերքն նաւանումէ կոր-
տաւուն գոյն: ցուն աւելանումէ և
որտադրած գրկը ջրկանումէ: Եթէ
վերքն առողջացել է և աթի (նիքաւ-
րիս շուրկը) է կազմուել: այդ աթին
փաւումէ կաղաթիլ: ուսչումէ և կրկնէ
կրկնէ վերք է բացվում: Հիւանդը
զանդատվումէ, թէ վերքից կամ աթի-
ից ցուր տարածվումէ ճառաղայ-
թումէ կամ թէ այդ աթիի զգաց-
ողութիւնը պակասի է: Հասնում
գամ վերքի այդ փոփոխութիւնները
բուժօրովին չեն պատահում:

Եւսթիս է յայտնում կաղաղութիւնը:

Կաղաղութիւն նշանները: աւաջին շը-
րանը: Հիւանդը օխրումէ: աշխա-
տումէ միայն լինել: երկշուտէ: ախտը
նստած է լինում: կամ ոչ մի տեղ
հանգստութիւն չի գտնում: զգումէ
մի անորոշ ճնշում իր կուրծքում:
Եթէ գիտէ, որ փարսկում է, սա-
տիկ լինհանգիստէ և սպասումէ իր

կաղաղութիւնը: Վաւնն անհան-
գիստ է: Եւսթիս թքն է լինում
աղիւտի և թանկը թուքով: որ հի-
ւանդը գետար է գուրս բերում:
Եւս նախադաշտի նշանների հետ
միասնամ յարմարումէ շնչաւութիւն
զգետարութիւն: որ յետոյ ամենա-
տարածակից շնչամեկրով պէտք է կա-
տարախ: Հնչաւութիւնը: գետա-
րութիւնն է սուտքին նշան շնչա-
ւութիւն միանները (մուսկուրու-
տեղական շնչամեկրի (տարազ, սու-
ղորգա): որ յետոյ պէտք է պատճա-
ղի ստատիկ ամենջանքներ:

Եւսթիս շըջանն 2-3 օր տե-
լուց յետոյ: սխումէ երկրորդ շըջա-
նին: որ անուանվումէ շըջաններէ կամ
ջրանկութիւն շըջան: Եւս շըջանն
սխումէ նշանով: որ ջուր խմելու
հիւանդի շնչաւութիւնը յանկար-
ծակի կարգումէ և հիւանդը չի կար-
գանում: խմել ոչ մի կամ իլ ջուր: Եւս
նշանանների պրութիւնն այն է, որ
հիւանդը փռնում է շըջ: Ջուր տես
ներն դրումէ նրան տարածի մջ:
Հետաքրքիր է, որ սկզբում կարծր
կամ պինդ կերակուրը (դ. օ. միւր:
հոջը և ին): հիւանդը կարողանումէ
ուտել րոտնայ փոխնաղու շնչաւու-
թիւն կարուկուց: Վաւն գիտելը
մարմնի, իտուն արարականը: թուր
կուլ տալը: նաեւ կուլ տալու երեւ-
կայիլը: աւաջացնում են նապայ (աք-
սէ: պրիպագոկ): այսինքն յիցում:

ներ չհառաքեալն Զիսանդու թեան
ստատկանարու ժամանակի շնա-
ստեթեան միջոցաւ տրամ յնչում-
ները տարածվում են ամբողջ մարմնի
մէջ, այնպէս որ կատարում հիւան-
դը նմանումէ բւանտի (էպիէպսիա):
Զիսանդը լինումէ երբեմն արեւը և
երբեմն խելագարի նման: Ատարած
կամ խելագարի նման եղած ժամանակ
հիւանդին գտնելը շատ դժուար է:
Եւ ջարդում է ինչ որ ձեռն է ընկ-
նում: Եւ խփումէ, շանդումէ, կծո-
ւում է և երբեմն ինքնատագնաթիւն
է գործում: Ատարածվեան 2—3
օր սխեւաց յետոյ հիւանդութեան
ստատկանութեն սկսումէ պակասել:
Ասիւա է պատահում նոպայի կամ
յնչաւմների ժամանակ հիւանդը խել-
աւելի: Ատարած հիւանդը ինչ-
քանումէ, աւժամում է լինում և
լինումէ մտապաւթեան մէջ: Երա-
ւայնը կտրու է գտնուում և նուա-
զում է շնառաքեալն կարճանումէ:
Խնդրատար է, գտնին յաճախ
անկանոն և փոքր է: Աւրջապէս
հիւանդը գտնումէ անդամայն
կամ ինչպէս մոզմաւորն ասումէ
դաճա է ընկում և երբեմն իրեն փո-
քր ինչ լու պարաւ յետոյ մե-
նումէ:

Ատարած մարդի կծածը նոյն-
պէս լինում որ է ինչպէս և կա-
տարած անատուներ կծածը:

Եւ յայն օրերէն այն մարդին, որին է-

տարած շնառաքեալն Գալլը Կամ մի ասելէ
կատարած անատուներ կծել է:

Ամենակարեւոր կանոնն այն է, որ
երբ մէկ շուն կամ զայն կծումէ
մարդին, որս փրկել մտնին այնպէս
պէտքէ հոգալ, որպէս թէ կատա-
րած անատուներ կծած լինելը և եթէ
կտրել է այդ անատուներն չապանել,
այլ պահել նրան մի տխրաբի տեղ,
որ նա չը կարողանայ մարդի գնա-
սել: Եւ պէտքէ կատարուի հիւան-
դին հանգստեթեան համար, որ խո-
րելի լինի ստուղել, կատարած է
կտրել այդ կծող անատուներ, թէ ոչ:

Ատարած անատուների թուրի մէջ
գտնումէ այն թուրը որ մանկեղի,
մէրքի մէջ ծրծրում է կատարայ-
նումէ մարդին: Արմինց հեռուումէ,
որ խոյն կծելուց յետոյ, ինչքան
կտրել է, պէտքէ շուտ հեռացնել
կատարած անատուների թուրը, որ
մանկ է մարդի մէրքի մէջ, որպէս զի
այդ թուրը չը կարողանայ ծրծուել
և մանկ մարմնի մէջ: Եւ յա է զոյ-
նաւոր պահանջը, որով կտրել է
մարդին կատարած թուրի փրկել:

Արբ կատարած անատուներ մար-
դին կծումէ, փրկել արիւնը չը պէտ-
քէ կանցնացնել, փրկել կտրել թու-
րէն պիւնը թուրի, լուացել փրկել
ջրով, ածելը օրով փրկել
գրու, փրկել մի քանի անգամ արա-
զով լուանալուց յետոյ, արագով
թրշած քաթմուրը դրէր փրկել գրու

և կապեցէք: Աշխատեցէք որ վերը
երկար ժամանակ բանի: Արագից ա-
ւելք լու միջոցն է կրտսում կոր-
մարցում երկաթը: Այդ երկաթով
վերը գոյնն ամենապառ զեցն է:
կարմրացում երկաթն խեղցն ոչնա-
ցնումէ վերքի խեղցը: բայց տարա-
բաղատար միշտի երկաթ կարմա-
ցնելը խեղցը կարող է ծքծուել և
կարելի է, որ գոյնն անպառ աւոյ-
նի: Բայց դոյնը կող էս մի ու-
րիշ: բայց միակերպ լու միջոց
այն է, կծած անգն խեղցն սուր գա-
նաթով կարելի արովհետե տարացում
երկաթ չի կարելի մշտական պառ-
բաստ գանել: Ամենից ձեռնուռ մի-
ջոցները պէտքէ համարել կծած անգն
գանաթով կարելի և արագով լու անաղը
(արագը աշխատումէ շատ խեղցների
պէր): Այս երկու միջոցները խառ-
քանիւր գիւղում կարելի է գանել:

Այժմ որ կատաղած անասունը
կծել է, նրա ազդականներն ու բա-
րեկամները երէք չը պէտքէ հար-
ցնեն: կամ¹ լու մի այս ինչ մի-
ջոցը զործ ունեն նրան փրկելու: հա-
մար Այդպէս պէտքում աւելի լու
կը լինի, որ նաեւ մի բաթի չը կոր-
ցնեն: Առանց հիւանդի համաձայ-
նութեան և խեղածութեան պէտքէ
նրան զտով և անխնայ կերպիւ
արտկացնել: պինդ բռնել և գանա-
թով կարելի ամբողջ կծած անգը
բառ անանիս խոր խեղցնել որ փոքր

ժամանակ արիւնը հոսի: լու անաղ
վերը ջրով, արագով և կապել:
Հիւանդն այդ գանաթաւորին պէտ-
քէ իր ամենամեծ և ամենապառ բա-
րեկամ և փրկի: համարի: Այժմ
վերքի կարելի անկարելի լինի: ան-
հրաժեշտ է, որ կծելուց յետոյ խ-
եղցն արագով լու անանիս բայց երկու
խեղցն արագ չը լինի: գանաթ պէտ-
քէ ջրով լու անաղ միջոցի արագ
բերելը: իսկ արագով լու անանիս ան-
պառածու: հարկաւ որ էս "Այս է
աշխատել շատով քովիչ կանչել,
և երկու բովիչ կող:

Հարկաւ որ է հանգստացնել հի-
ւանդի հոգեկան լու անանիս: ինչ-
պէս առաւանիս պէտքէ սիրա տալ
նրան: Այս երկու հիւանդը փոխ-
խեղալ ջուր խեղալ: պէտքէ ջրից
հոգնա պնել: որի մի անգամ որ հի-
ւանդը զրկուած չը լինի ջրի:

Բովիչականութեան մեջ աշխա-
տում են վերքի խեղցը նրանով, որ
աւրամեն վերք կարմրացում եր-
կաթով կամ բոլոր գիւղերով կամ
վերք կարելով:

Այս է ու շարքութեան գործել
այն փառաի փառ: որ յայտնի է:
ինչ քանի լու անանիս կամ փառում
ծրծում: խեղցը վերքից, այդ պառ-
ածուով ամենապառածու է աշխա-
տել: ինչքան կարելի է շատ
սիրա խեղցն տալ:

ւորական 24 աստիճան, որին նոյն պէս կծել էր կատարած շտեր: Չբախտաբախելու համար նոյնպէս երեք որ էր, որ շարունակեալ էր Հիւանդը ո՛չ որին չէր մեռ թողում, շտա շփոթեց և անբաւական էր, երբ տեսաւ պրոֆէսորին: Բայց յետոյ հիւանդը այնքան սիրեց նրան որ չէր ազատ թողնել իւր մօտից և պատրաստ էր կատարել բոլոր պահանջները պրոֆէսորի միայն նրա ներկայութեամբ: Հիւանդը հանդատայնեւ համար պրոֆէսորը մտածեց նստայնել նրան կողքը ժամանակ առ ժամ փանայում: Աղէկից հիւանդը չէր համարձայնում, բայց վերջապէս յաճարեց այն պայմանով միայն, որ պրոֆէսորը համբուրի նրա շրթերը որ և կատարեց նա մինչև առաջ անգամ: Հիւանդը նստեց փանայում 28⁰ Բ, և երեք ժամ մնաց նրանում:

Ետ աջին փանայից յետոյ փոքր ժամանակ քնեց, բայց քնեց յետոյ նորից կատարեց: Արդին երեք ժամ նստայնին փանայում: Արդեւոր փանայից յետոյ հիւանդը հանդարտեց և զգամէր իւրան շտա լուս: Չնայելով, որ յոյս կար տալ քանայում փանայում:

« Ար առք փանան լուս ներգործութիւն ունի ջրափախութեան վրայ առում պրոֆէսորը, եւ համարում էմ: Բայց հիւանդին

պէտք է համարել և ո՛չ թէ բնական:

Օրէնքի հիման վրայ բոլոր խորը որանք եղել են ջրափախութեան հիւանդի վրայ պէտք է պրիւ: Ուրեմն պէտք էր ո՛չ շտայնել և փանան որտեղ զինա որակներ կրկնանդամ նստել էր: «Բայց ես, առում պրոֆէսորը, հրամայեցի լուանայ փանան կարգիւն իւր թեւա առի, եւ ինքս նստեցի նրանում: յետոյ լոգացին նրանում անբժշկելի հիւանդներին, յետոյ մի անգամ—և բոլորը յաջողակ անգամ: Այն ժամանակ է, այնտեղներին ներկայ դրանում իւր ջրափախութեան հիւանդներին մեռ երբեմն անպար 24 ժամ: Ֆերիչերի, վերաւանդի և հիւանդանոցի ծառաների ներկայութիւնը և հոգը հիւանդների վրայ—այս բոլորը համարում են նրանում: որ վարակիչը ջրափախութեան ինքնով մէկ մարդից միւր հաստար և համարեայ թէ դրիւ: «Պրոֆէսորը կամենալով առաջել, որ ջրափախութեան ինքնով անցնում է ապիւր մարդից անասունին, ներս է սրել մի քանի անգամ շնորհ կաշա ի տակ ջրափախութեան բոլոր հեռեանքները լուսաւանդ են մնայել:

« Ի հարկէ շտա նստում պրոֆէսորին վերե յիշում փառանք

գիտ. ևս չեն վճարում լորտագին այս հարցը:

Եւ այց ինչ և ինչ արանք փառանք են: որոնք նշանակութիւն ունեն մեզ հետաքրքրող վեճերի հարցում: Անձամբ ևս ինքս համազուտ չեմ եմ որ վարակող չեմարդի ինչեր և այս պատճառով կը ցանկացի որ այն մարդիք արանք զորք ունեն ջրափոխների հետ իր նք չը վախենան: Հասկանալի է, ի հարկէ, որ ևս հետի և՛ անանք բաժնի ջրափոխներ: Չեմ կարող նորոգել խորհարդ չը առ յարգելի ընկերներէ, որ փորձէին ջրափոխութեան ժամանակ երկարատեւ ապր. վանեաներ 280-290-10. 3-ի ժամն որը երկու անգամ:

Եւ երբ չեմ համարում էլ՝ մի քանի խոսք տակ պատկեր: Արդհետեւ անհասկամ է, որ ջրափոխութիւնը անցնում, անասունից մարդը և այս պատահումէ մեծ մասամբ քաղաքներում՝ կատարած շերտի կրծելուց: Եւ այս պատահումէ կանաններն պահանջում են, որ շերտին չը խոսքնէ փոքրիկներում առանց բերանակալի: Աւարմանդի է, որ միջէ պիտի Ուստատանի քաղաքներում նոս. չեն մայրիկ: այս շատ աղաւաւում միջոցը Եւ այլ և՛ առկա ինչ Արդհետեւ քաղաքների վարչութեան ուշադրութիւնը դարձնել այս միջոցի վրայ որ անպատ-

ճառ. սահմանափակ դառնայ մանածել շերտ բերանակալի: Այս պատահաւաւում կը լինէր իմ կործակում: Եւ այ՛ միջոցը որ հարկ նշանակուէր մանատանց այն շերտի վրայ որոնք ծառայում են խրանց արտաքին միջին զուարճութեան համար: Այսինպէս որտեղ այս միջոցներն վարչ. է մայրում, ջրափոխութեան պատահումիցներն մարդիկների վրա պահաւորում են ամեն տարի:

ԲԱԽԵՆ Ա. Մ. ՄԵՐԻՄԱՆԱՆԸ

ԺՈՂՈՎԻՊԱԿԱՆ ԲԱՇԽԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եւ այլ (ախշէ) Ժառնջ ճառերում համար պատրաստում են հեռանալ դեպք, վերջում են մեկ հարկի դրաւ մեղք և այնքան ախշէ են խառնում հետը, որ խմորը լիանալով լիւր-տանայ: Այս պատրաստած մեղքախմորից վերջում են ինչքան հարկաւոր է և տախալոցներով՝ բիթի ձե են տալիս և գնում են բլանդ կամ չը հասած խոցի վրա, վախելով որը մի անգամ: Մի քանի օրից յետոյ այդ գեղը կ'անկնայ իր օղ-գեղութիւնը:

* *

Ստորագրում է ԴԷՏ (պանդակներով):

1) Խորափոփ ստիսի միջև հանուստ են հանցածը մասնակցի պես՝ հաղցեալ են մասնի վրա և կոտորւմ են շորով, փոխելով օրը 2—3 անգամ:

2) Խորափոփ ստիսը պոքոտւմ են ստորնի և դեմիի հետ և շորի վրա բառւմ մտք մտք դնում են մասնի վրա, փոխելով օրը 2—3 անգամ:

Այդ երկու դեպքերն էլ աղղում են ինչպէս մտք փոփելի, որ սպասուէս է:

* * *

Պէտքի տեղանք խորելու համար մեզքը ծրխուում են վերի միջ և արիւնք խիցն կապում են, մէկ ուս պահելուց յետոյ պէտք է վերքի վրա զնեղ հաւաքառի մէջի միջ թափախում մտքուր քաղման, սակն որ քաղմանը փոխել և վերքը ստաք ջրով լուսնալ, և այդպէս շաւունակել միջի որ վերքը լուսանայ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սանայ ուղիաբանք Ա.Մերիկայում:

«Womens» լուսարում կարգում ենք հետաքրքիր փնտաղարական սեղիկութիւններ կանոնայ պարապմունքների վրա Ա.Մերիկայում: 1875 թ. փնտաղարութիւնայ երեսուսի, որ Վա-

աշտ դեց նախանգում կայ, և 857, 259 կին, արանցից 510, 432 կին, աղբաւմ են իրենց ուղիաբանքով: Այդ կանայք համաձայն իրենց պարապմունքների, բաժանուում են հեռակող կերպիւ: 374 կին գտնուում են թագաւորական ծառայութեան մէջ, 10, 295—աղբաւմ են անկախ գործունէութեան ծառայութեան մէջ, 207—աղբաւմ են զարծարաններում և պարապմունքում: 3, 522—պարապում են փոքրածառական թէրնայ, 37—կին պարապում են ձիարաւթեանի և այդպէս անու թիւանոց, 412, 997—թիւանոց և անային զարծարանի Այն կանայք, որոնք գտնուում են թագաւորական ծառայութեան մէջ, ծառայում են փաշտում գանձարանում, պէն թոն են բաժանում, պարապում են գանձարան բարեկարգման պատմակարանի հիմնարկութիւններում, խեղարարութեանի հիւանդանոցներում, քաղաքային փաշտութեան խորհրդում (պարապ), հարկաւթութեան բաժանում, մասնակցում են սոսկ չաղաչական յանձնարարաններում: 21, 270—գերձակութիւն են անուսն անակեր պարապում են երկաթի զարծարաններում: 237—ժամադրանք են: Տպարաններում կան 676 կին, արանցից 436 գրաւորներ են, մնացածներն են արաղարաններ, արաղարաններ, նոսա շաղաղ և փնտաղարներ: Կործարան-

ների այն մասում, որ անցարձար է
կանանց համար, այնպեղ էլ կան 94
կին Վաճառականութիւնով պարա-
պումեն 3522 կին 405 հաշուա-
պահ են, 101-հետադարձան ծառա-
յախներ են, 40-գանձադաշներ են և
42-համալիրներ մարմնակառարներ
են Լադադարձութիւնով պարապող
կանայք ընդ են Յէպէտ կանայք իրա-
ւանք ունեն պարապող ամենայն կիրա-
դածներով լայց չնայն է այն կանանց
թիւը որոնք անկախ պարապումեն
մի ալ և է վաճառականական գործով,
եթէ մի կին վաճառականութիւնով
է պարապում, գա այլի է լինում, նա
միայն առաջ է ամենում իր հանդուցեալ
ամաւնաց գործը: Եթէ մի հարուստ
կին յանկարծ ազգաստումէ, նա աշ-
խատում է իր սուրբատու գաստովու-
թիւնով, աբիշ գործով չի կարող
պարապել, պովհեան պարապա-
տում ած չէ:

* * *

Համադաշնակներն ինչոց երկրագնդի վրա
կրկնայնի բնակիչներն համարվու-
մեն 1,121 միլիան, որոնցից Եւրոպա-
յում է 309 միլիան, Ասիայում 804
միլ. Ամերիկայում 199 միլ., Ամե-
րիկայում 85 միլ. և Աֆրիկայում
(կղզիներ) 4 1/2 միլ. Եթէ հանդուցեալ
ների թիւը խանապա համար ըն-
դունենք այն մասի տեղադր, որ հա-
շուած է Զարմանայի համար, որ տեղ
ստաց ջապարհական որդանների, բա-

լար թագաւորութիւններից գերա-
դանց են, զուրա կը գայ որ երկրա-
դնդի վրա իւրաքանչիւր տարի մե-
նումեն 35,693,550 մարդ, աբենն
իւրաքանչիւր որ մեռնումեն 97,790
մարդ, ծարեկան ծնվումեն երկրա-
դնդի վրա 38,253,600 երեխայ, ա-
բենն իւրաքանչիւր որ ծնվում են
104,800 երեխայ, Հեանարար երկ-
րանդի վրա իւրաքանչիւր տարի մե-
նումեն 68 մարդ և ծնվումեն 73
մարդ, Երկրագնդի ժողովուրդը իւ-
րաքանչիւր տարի աւելանում է
2,558,550 հարգով:

* * *

Երաճանդ առլինան Վիկենայի որո-
գրներնում տպած էր մի սրտաւաշ
պատմութիւն Մարտիկ սուլթան Սի-
դի-մուլա-Հասանի մասին, որ ներ-
քին պատերազմներից լիաց, ջան-
կանաբով ժողովայնի թագաւորու-
թեան ծախք, մեծ դէ լեւոնց նը-
րանով, որ վարդապետ իր կանանցը
(հարկմի) կիսով չափ, և հիմաց
400 կանանց տեղ ունե միայն 200
կին Մարտիկայի հիացած էին սուլ-
թանի այդ զհարկութիւնից և երբ
նա երեւցաւ իր անց մայրաքաղաքի
միկիթում, ժողովուրդը մեծ յար-
գանքով գինաւորեց նրան: Եթէ լա-
նայներ այդ զհարկութեան վրա
կը տեսներ, որ իր խորտանեալութիւնը
մեծ շարադարձութեամբ է գործադրել
Սուլթանի առաջին սղումն այն էր

որ պահել էր, իր մաս միայն իր քա-
հել կանոնաց, երկրորդ օգուտն այն
էր, որ նա աղաւաղեց պատու, կա-
նոնաց ծնունդներէց, երրորդը — նա
լուծանեց այդ պատուներին իր օֆի-
ցէրներին մէջ, որ դրանք իրենց հա-
մար մեծ պատիւ համարեցին, և չոր-
րորդը — օֆիցէրներն այդ պարմու-
թեան համար համաձայնեցին իրենց
ոմմիկը փոքրացնել:

* *

Արքեպիսկոպոս: Ասն նիւթեր, որոնք
զարմանալի կերպիւ են ապրում մեր
կազմութեան վրայ Այդ նիւթերն ըն-
դունելը դաւանում է վերջապէս ան-
հրաժեշտ Այդպիսի նիւթեր են
արաղը, կիները, օշինդրը (արքան)
և հաշիշը: Ապրանի է իմ թրիարը
ի՞նչ աղբիւրութիւն ունի Չնուց-
ւոց վրայ Անդիպում է մանա-
ւանդ Ամերիկայում մարիներ դար-
ձել է շատերի համար անհրաժեշտ
և այդ կիբը անուանուի մէջ Երբե-
նախ: Չիկագոյում մարիին գործ
ունենալ այն չափ տարածուել է, որ
շնուել են շատ գործարաններ, որ
մարիին են պատրաստում ծախվելու
համար: Թրիար աւազների նման,
մարիին ուսուցները ենթարկվում են
մուտցութեան: Բմիշի Նիւ, որ
ընտրել է մարիիսմանիսմ իր համար
ինչպէս մասնագիտացված, տաւ մէ
որ մարիին ծախուցները յայտնել են
իրեն իմէ՝ մարիին տաւում են 265

մարդ, որոնցից 160 կանայքն են:
դրանք բոլորն էլ 30—40 տարեկան
են:

* *

Բժիշկ կանայք: Նորեքումն Փարի-
զում տաւել են բժշկի իրաւունք-
ներ (գիպլամներ) 12 կանոնաց, Ամե-
նալու պատրաստում են եղել տ-
միրիկայի Պուամանը, իսպաղի Բո-
դէտի և սոս Պանդարտու: Փա-
րիզի բժշկների մէջ կան 3 Ֆրան-
սուհիք, որոնցից մէկն է Մադլա-
յնա Բրէտ, որ բժշկութեամբ է պա-
րասում Փարիզում, իսկ միւս եր-
կուսները հրաժարուել են մրցել
բժիշկների հետ: Տիկին Բրէտ այսի
է, աւել երկու օրդի: Պա աղաղի է
բժշկական տնայեմիտում՝ զոցհետի
պաշտան և է բժիշկ Ետոն թուա-
րանի: Այժմ Փարիզի բժշկական
մասում պարտաւում են 3 Ամերի-
կացի կանայք, 18 Անգլիացի, 11
Ֆրանսուհիք, և 10 Ռուս կանայք:
ընդամենը 42 կին:

* *

Աղաւաղան արքեպիսկոպոս: Հիւսի-
սային Ամերիկայում և Անգլիայում
վաղուց է, որ կան աղաւաղաններ
արքեպիսկոպոս կանոնաց համար և առ-
հասարակ տրեցարների համար ո-
րոնք հիմնել են զանազան մարդա-
փրական ընկերութիւններ: Այդ
աղաւաղանները մեծ օգուտ են բե-
րում: Այդպիսի շատ աղաւաղներ

բժշկում իրենց կրքից: Կորեբաւան
Վերամիտայում: Վիւսէրգորի քա-
ղաքի մօտ հիմնաւել է ստրատան
որբեցողների համար: Եւկերդ, շեր-
շնի կթէ մեր կայմերումն էլ հիմ-
նէին այրոյիս մի ստրատան: Բայց մեր
ղինկոնները բժշկուէին իրենց կրքին:

* *

Տաքսիմի ինտանդանտը Վիկտոր-
յի բժշկական թերթը յայտնումէ,
որ Ալերթայի մէկ փաբիկ քաղա-
քում մէկ կին երկարկար ժամանակ
տանջուելով շէր կտորմանում ծնել,
որովհետեւ նրա կանըր (տալ, պերկն)
շատ նեղ էր: Կտորում բժիշկ
չէ կար: Այլ կին, որ ոչ մի տեղ
մանկաբարձութիւն (ստամերու-
թիւն) չէր տալիս, տալիս էր
երկին մօր փորից զոքս կարել,
ծննդիան համաձայնի: Այդ կինը
փրցրից մի ժամպոտած հին ածելի
և կարել: Ճնշեմի փորը սրտ մի-
ջաղծից, երկարութեամբ կէս արշինի,
կարել արգանդը երկայնութեամբ և
փրշտի և հանել երկին: Եւ
օղերացիան կտաւրուել տանց
խորոփորի (որ քննելումէ), Կայրը
և որդին ապրում են:

* *

Արքեպիսկոպոսը լինում է պատճա-
ռանշանների և լուսաբանների: Եւկի-
ական բժշկական թերթից մէկում
բժիշկ Արարիկ տալի է բերում վի-
ճակապրտան հետաքրքիր տեղեկու-

թիւներ, որոնք ինտանդանտի
տալուցուցումն է ինչ ծնողների ար-
իցողութիւնը զատումէ նախա-
պատրաստող պատճառ զուտի-
ների յանցանքներ դործելու և լուս-
նաւութեան 100 լուսաններից 41
կգել են այնպիսի մարդկանց որդիք,
որոնք արքեպիսկոպոսի մէջ լավ
չեն ծանաչել: Եւկիմի տոկոս էլ
քննումէ յանցանք դործողների վրա:
Միայն մեծ մասամբ արքեպիսկոպոսի
որդիք են: Եւ ինչ ծնողներն պահան-
ջին որ իրենց տնոթիւնն հետաւն-
քը կերէի իրենց զուտների վրա
ամենատարափելի հիւանդութիւն-
ներով, ծնողներից շատերը խելքի
կը զալին և կը հրամարտէին այդ
զգուհի ստորոթիւնից: Բժիշկ Ար-
արիկը բաժնոտութեան վերաբեր-
մամբ նկատել է են այն փաստը, որ
տարբեր ծնուած երեխաների մէջ ա-
ւելի է պատահում լուսանների
քան օրինաւոր ծնունդների մէջ,
այնպէս որ 100 տարբեր երեխաների
մէջ 3 անգամ աւելի լուսաններ
են լինում: Եւ ինչ 100 օրինաւոր
ծնունդների մէջ:

* *

Ունեւորներն էին շինել տալում
աշխարհում մէկ ամենափաբիկ կին,
այդ ինչուին ինքն իրեն տնաւումէ
արքեպիսկոպոսը: Կտալին: Մի-
մարմնի երկարութիւնն է 8 փրշտի:
Կտալին զիւ 4 արքեպիսկոպոսի և և

կարելի է, որ փոքր թիւ մեծանայ։
 Բայց պարսկի զրախը համեմատելով
 մարմնի հետ՝ բաւականին մեծ է, որ
 քան զանաս կրեւի զծաղրութիւնը
 ազգու է, փոքրիկ աչքերը խելք են
 տրտալացաւում, ոտամկները լաւ են,
 ձայնը բարձր է, նուրբ է։ Բայց
 փոքրիկ էակը շատ միւր է արագու-
 շորով է, խելպեակ գնացքը դան-
 դաղ է, որովհետեւ սակը թող են
 մարմնի համար։ Սեւերը և ոտերը
 լաւ են կապուած, բոցը հոտու լինւ
 Նրա սրունքի սակնահաստ տեղը
 Չ փերչօկի հաստութեան է, դրանով
 կարելի է երեւակայել, խել խելքան փա-
 րքը պէտք է լինի նրա ոտը։ Երբե-
 յաղուտը Պոսլինան շատէ սի-
 բում տիկին խողպէ։ Նրա փոք-
 րիկ սիրտը շատ յաճախ է բաղեւում
 Այն է նա քաղաւած է, նրա դարկը
 լինում է մէկ բաղեւում 100 (նորա-
 ծիններինը 80 է)։ Չարմաւալ է, որ
 ունենալով այդպէս արագաշարժ
 սիրտ, դա կարագացաւ դիմանալ կա-
 ռուս ցուին (կօկիւն) քով նա
 հիւանդ էր, Պոսլինան է իր ծնոյ-
 ների 7-րդ սրբին։ Նրա քրոջիւր և եղ-
 րոջները ճուռել են բնական մեծու-
 թեան։ Ա իրջապէս պէտք է ասել, որ
 նրա մարմնի ծանրութիւնն է $6\frac{1}{2}$ զրո-
 վանքաւ։

* *

Սեւահոնք Գնչ։ Ամերիկայի միացեալ

նահանգների Միլիդէն նահանգի
 Ապրահամ քաղաքում նորերում
 մեծու տիկին Չարլս Բարու, որ
 յայտնի էր «մանկաների խողպէ-
 ւիչ» անունով։ Նրա մարմնի ծան-
 րութիւնն էր 16 փութ։

* *

Միլիդէն Բիթլիքի Բիթլի 10 Երրորդ
 հեծելազոր գործարածին թիւը, Պ.
 Բեարինինը յայտնում է, որ Շօֆ-
 մանի կաթիլները նրա կարծիքով մի-
 պանակ միջոցն է բողաղի (կակորդ)
 դիմանակի, փառք աւաւցների
 մանուանդ բողաղի աւաւցների գէն,
 որոնք պատահում են մրտեւից։
 Պ. Բեարինինը ասում է, շարունակ
 յաճախ լինում է, որք է ածել այդ
 զեղը բողաղի արախիմաց աւաւց-
 ների գէն։ Նրա մրտեւից զգացվա-
 մէ կաւ ուղու դոււարութիւն կամ
 կոկորդուցաւ, որք մի քանի կոթիլ
 ընդունելով Շօֆմանի կաթիլներին,
 յաւի գարբացման ասածն ասելով,

* *

Սրտի կիւտեւութեւնը Բիթլիքի Բիթլի
 Բիթլի։ Արտիկան այս հարցը շատ
 կարեւոր է դարձնական բժշկութեան
 համար։ Քերինի պրօֆեսոր Լ.Լ.Ե.
 անուն ասալարիկ «ներքին բժշկա-
 կանութեան ընկերութեան» քննե-
 րու։ Բայց ընկերութեան կառավա-
 րիչ Պոսլինան յայտնում է, որ յօշ-

ման (գիտելի փոք ձգիւն) ժամանակ
առանձին ուշադրութիւն է դարձ-
նում վարտիս ամ հիւանդութիւն-
ներով մեռած մարդկանց սրտի փա-
նէի վերջում, զի փոփոխութիւն մե-
ռած ազնկայ փառ տեսաւ, որ նրա
սրտի մկանց կամ մի սր քորքորում
էր: Վերջոք Պրիցկէնկերն որ Բեր-
լինի քաղաքային հիւանդանոցում
պիտան է, և յաշման շատ նիւթ
անիւ տառակ, որ բոլոր յաշմ փո-
րակից հիւանդութիւններից մեռած
մարդկանց զիտանների $\frac{1}{3}$ մասի
սիրտը իւրականում էր (ve sietung)
և ցանկանում որ փրկելու: Հար-
ցի զննու թիւան ժամանակ իր նկա-
տալութիւնն ուղի տառն ունենան:
Արա կարծիքով զիտանների և քո-
կորում սրտարին հիւանդութիւնն
որ հետզհետեւ ստաց և զնում, բե-
րանից և բազալից (տառքն), սնե-
նում կոփողի (շնչափողի փրկի
մասը) փրա, յիտայ շնչափողի շնչա-
փողի միւլերը և փրջաղէս մոմում
թորի մէջ և փակելով սպրնկանե-
րը (բրանխա), սղանկաղէկները (բը-
րանիսարա) թորաբշտիկները (պ-
փիտը) և խեղզելով ապանում
հիւանդին, որի սրտածառն լինում
և մաշտաբաղալիս սրտի թղթ-
թիւնը: Վերջոք Պրիցկէնկերն
հակառակելով տառակ սրտիկտար
1 և յաշմը, որ հիւանդանոցի և հասի-
նու թիւ մահն տառաջայիլ և խեղ-

տառալից, թիւ սրտի թղթ-թիւնից
և սրտում, որ այն տնտառիտան
փոփոխութիւնների, որոնք պատա-
հում են զիտաններից մեռած
մարդի սրտի մէջ, անհրաժեշտ պա-
հանում են, որ զիտանների
հիւանդի սիրտն յաճախ քննել և
երբ սրտի արծաղութիւնը թղթա-
նում և փանդաւոր և ցանում
ներգործել սրտի փառ սրտի զի-
տանը:

* *

Մերթիւն: Արեւոբայից զտառն
որ պիտան յաշմարի 18, մի Բրա-
անտիտ մարդ մեռաւ, որ 128
տարեկան էր: Թեւեալ պ. Բրա-
վերջին 11 տարեկան կոյր էր բոյց
առաջ և զուարթ էր և կարգա-
նում էր թիւ և ոչխատութիւնն
բով պարտալի գ. օ. կարծիքիլ
կրգիլ, փառա տանիլ և ինչ
տարի տառն մեռաւ Բրա-
անտի սրտի, որ 90 տարեկան էր:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս գործնան սկզբում կազմակեր-
պուելու է Նրեանում մարմնամար-
զանն ընկերութիւն, որ կը լինի

աստղին հարմարագործան ընկերութեանը
հայ հասարակութեան մէջ:

Տիկին Առնէ Մելեանը և օրի-
սրդ Փառաւնձեմ Մելեանն օգնում
են աւագ ջաղագահին խնդիրները, ներ-
կայացնելով խմբագրութեանն աւագ-
ջաղագահին յօդուածներն խմբագ-
մանու թիւները, որոնք հետզհետեւ
ազատագրուելու են: Հանկարծ էր, որ
միւս անկողիք և օրիորդը համահայեւ
օգնէին զշեղծ իրենց լուսնն յօդուած
հայց գրականութեան: Երբ օգնու-
ելու բերէին ինչ իրենց և ինչ հայց
ամբողջ հասարակութեանը:

ԲԱՂԱԲԱՍԻՆ ԲՃՇՈՒ ՅԵՄԱՍԵՐԱՆԵՅ

Անճառք. (Կանկարծ ներս մտնու-
լով) ԲՈՒՆԻՆ ԲՈՒՆԻՆ ջան, շուտ արու-
ստանք քանիք էից, միւսա՛ւ, միւսա՛ւ:

ԲՃ. Ո՞՞՞ միւսա՛ւ, ի՞նչ կայ:

Անճառք. Կինս միւսա՛ւ, միւսա՛ւ,
ծնունդի վրա է:

ԲՃ. Եթէ միւսա՛ւ է ևս օգնել
չեմ կարող:

Անճառք. Վրահը, գիտնք, շուտ
արու, կարելի է մի օգնութիւն տաւ:
ԲՃ. Վրահը, փայտն ունե՞ս:

Անճառք. Անեմ, ունեմ, ունեմ,
հարկ զիկիս ունեմ:

ԲՃ. Դատենք, աղա՛ս, քիչ:

ԲՃ. Ծննդեանն ո՞ր տեղ է:

Անճառք. Այո, այս սենեակումն է,
առեւ մտիք չմիշկ, քո տանն է,
քո որդին է, քո բոլորն է:

ԲՃ. (Ինքն իրեն առնալ, կռի-
ւոյն օրիսը և քոյրն ունեցողի,
ինչքան Երեսնում է ծննդեանն իսկ
բանս խառ բուրժ կը լինէր հա՞)

Անեակը լիքն է կանանցով - մի
քանիսը լալիս են, միւսները տը-
խուր են:

Անճառք. Տե՛ս, մի ծար արա՛ւք
միշկ, աշեն, մի խնայիր:

ԲՃ. Եւ ի՞նչ տեսնեմ սենեակ
եմ որ կինը մեռել է, ես յարա-
թիւն չեմ կարող առլ:

Անճառք. Վա՛յ, մէջքս կարուց:

ԲՃ. Եթէ իր մտնանտիկն կան-
չէիր ինձ, շատ կարելի է որ օգնէի
բացի հիմոց, հիմոց աշեն օգնու-
թիւն չեմ կարող առլ:

Անճառք. Եթէ՛ր, բժիշկ, ես ու-
զումի առաւօտեան քիչ բերել ար-
անիծաւոմ պոստա կանույք չը թո-
ղեցին ինձ, ինչ բան չը կայ, ես
քափթաւ տառակը տառակ, ինչ
առաջին անգամը չէ, որ ես ծննդ-
կան եմ աղաւսում, պատուել եմ
ծննդեանն իմ, առաւել, բաւ է
ինչ ես չեմ հասկանում, դու աղա-
ւմար տեղովիս ես հասկանում, իմ-
զեմ քո պատու գլուխը, ո՞չ պա-
տու:

Յ. Բարեանաւորաց էլ բան չի
զարն ցայ, ի՞նչի ես...

Անճառք. Եւր բժիշկ ջան, չկեց
տեղեւոր որ մեզ աշուհեց եւ տալիս,
մեզադրում եւ մեր քաղաքացեաց,
չկեց տեղեւոր որ ամեն հիւանդի վրա
գնացով տաւ մ' եւ իմ պատա-
կանանց մէք խաղի չի անդերս որ-
հաւ, նրանք անպէտք փրկաւորաներ
են, դրանք հիւանդին արեւու տեղ
կը տղանեն նրան իրենց յիմարտ-
խիւանդով, ամեր որանք էին որ
ինձ չե խաղեցին քեզ առաւանտան
բերեմ, Առաւ արդ ոյս կամայքը
Տէրը — չորր բերել տուեցին աղո-
թելու:

Յ. Դէ՛ եւ ինչ անեմ Լեւոնաց-
աց չեմ, երբ բժիշկ է, հարկաւոր
Տէր — տէր էք կանգաւ, երբ Տէր —
տէր է հարկաւոր բժիշկ էք կան-
գաւ, Լեւոնաց է քահանայ կանգաւ
մարմանակը, որ հանգուցեալին խաղի
եւ երեխոյ մկրտի:

Դրժգ. Բարե բժիշկ.

Յ. Բարե ու Դրժգոր, քե՛զի,
նամբ:

Դ. Լեկել եմ քեզ տանելու.

Յ. Ար:

Դ. Այնն ծնունդի վրա է:

Յ. Եւր հաւորաւ մեմ, առաջի եւ
ծնունդն է:

Դ. Ձէ, երբորն է, բայց շատ է
առնջիւմ:

Յ. Ղանդ:

Յ. Ծնունդեմ որ տեղեւոր մե է:

Դ. Եւ ի տեղեւոր մե է, բայց
խնդրեմ որտեղ նամք եւ հան-
գաւանդ:

Յ. Ի՞նչ հանգաւանդու մա-
մանակ է, գնաւք կեղծ մեմ, որ
քննեմ եւ տեղեւոր իմ ի՞նչ օգնու-
թիւն տեղեւոր, տաւ նրան:

Դ. Պատաւ տաւ մեր կայ մեմ,
գնաւ հարցնեմ, տեղեւոր դարձն
ի՞նչ դաւաճան մեջ է եւ դամ
քեզ պատմեմ, ոյս բարեխաղ տեղեւ
եմ:

Յ. Աղա՛սիր, աղա՛սիր, ինձ բե-
րել ես որ եւ ձեր պատաւ եւ տե-
կաւորած աղէտ տաւ մեր առաւին
համաճայն դեղ դրեմ եւ օգնութիւն
տաւն, Ձեր տաւ մէք բան աղա՛սիր
է, որ ինձ բան կարողանայ հաւայն
նեղ, Ձեր տաւ մէք նրանց էլ կարող
ծնունդեմ առանց նրանց էլ կարող

և աղափառել, բայց եթէ երկօրէն մի
անկանոն գրութիւն տնի, ձեր
առամեքները աշխշ չեն չարող հա-
կանայ:

Դր. Ղեւոնդ հարցնեմ:

Քճ. Այնչէ՛ հարցնելու բան չը
կայ, ձեր առամեքն՝ այնտեղ իր յի-
մարտ թիւններն տնի, բանը բանից
անցիկ, յետոյ ինչ պատքէ տակը
թիւ, բժիշկ շատ օգնէր, մնաւու:
Արեւմտ գութ ինչ բերել էք այն
մարտի, եթէ որ ձեր առամեքը սը-
խուլէի, բանը դժուար տեղն ընկի
ևս այնտեղ լինեմ որ ձեր առամեք
տրած յիմար սխալները պատահմ:
Երբ ձեր առամեքը հրամայեալի, ես
կարծումեմ որ իմ օգնութիւնը
կարող է աշ լինել և անօգուտ:
Ձեր առամեքներն այնքան տեղտեն,
որ նաեւ չը զիտեն երբ է բժիշկի
օգնութիւնը հարկաւոր: Ղուք կա-
մենումը, որ ես նրա առամեքն հա-
ւատարմով զեղ գրեմ կամ մի որ է
է օգնութիւն տամ:

Դր. Մեր առամեքայ բժիշկները
միշտ այդպիսի էին սնանմ:

Քճ. Եւս վատ էին սնանմ, կա-
րելի է նրանք այդ գործը չէին հա-

կանում: Ե. իրենց աղիաութիւնը
ցոյց չը տար. համար համաձայ-
նում էին հաւատարմութեւ, հոյ
առամեքներին և նրանց խելքով
վարուել ճնշականի հետ:

Դր. Ախր կինս և մանուանդ դո-
բանջո չեն համաձայնի:

Քճ. Այնչէ՛ շանք բանից անցաւ
և աշ եղաւ օգնելու, այն ժամա-
նակ, ձեր դոբանջը ձեր բոլոր աղ-
գանկներով և մանուանդ ձեր դո-
ված, բայց իմ կարծիքով ձեր յի-
մար և աղետ առամեքը պէտքէ տ-
անն, բժիշկն եկաւ, թիւ լաւ բժիշկ
էր, բան հաճաջող էր, թիւի չը
կարողացաւ օգնել: Աս թիւիկո
կարող եմ օգնել, թիւ իրաւուն-
քով ինձնից մի արդիւնք կարող էք
պահանջել, երբ դուք ձեր կնոջ
և նորածնի կեանքն յանձնել էք
միտմի վերջին բաղնիքը մի աղետ
պատու կեց:

Դր. Բժիշկի ախր թիւն տնեմ, որ
չեն համաձայնում:

Քճ. Նրանց շատ մի մեղադրիւ,
դու երեւանցի լինելով, անկասկած
մասամբ պարտական համագնայի
տէր ես, բայց բեղ արդարացնելու

և թշուր թիւնդ յոչն չա տալու հա-
մար, բայց մեզքը կանանց վրա եւ
դքում: Աթիկ կամենում եւ ճշմե-
րիան իմանող, չք նայելով կփռո-
րեկերից, դա մի շորի կտոր եւ, որ
կանոցք չուս եւ տալու ինչպէս որ
ցանկանում են, և հաւատում էք
այդ գործում տեղի ուղեւ կանանց
զան թիւ բժշկին:

Գր. Աթուր չի լինի է:

Բժ. Աթիկ ձեր կարծիքով չի լի-
նի, այն ժամանակ հաւատացելք
ձեր կանանց, թող նրանք պատաս-
խանաւոր լինեն, եւ ձեռնեղա-
լանում եմ և ցանխանում եմ
նրանց յաջողութիւն, մնաք բարեւ:

Գր. (Թերե իրեն) է՛շ, տեղի որ
վաքը ինչ սպասուի որ տեսնենք թիւ
իւնչ կը լինի, նա էլ թողից ցնաց:
Ասածը ուղիղ է համա, համա ի՞նչ
տեսիմ

Հայոց Եկեղեցիք Երևանայ	Վերաբերեալ 1881 թ.			
	դի- սպի	ճշմ- ունք	Բա- նա	Ծա- րար
Ս. Սարգիս		1	4	-3
Ս. Սովետանէս Կ.	3	4	3	+1
Ս. Ջոքաւոր		5	2	+3
Պաշա Պետրոս	6	12	10	+2
Ս. Կաթողիկոս	1	2	4	-2
Ս. Սիմէոն Կարգ	5	1	6	-5
Ընդամենը	15	25	29	-4

Հայոց Եկեղեցիք Երևանայ	1881 թ.			
	դի- սպի	ճշմ- ունք	Բա- նա	Ծա- րար
Ս. Սարգիս	4	37	36	+1
Ս. Սովետանէս Կ.	16	43	36	+7
Ս. Ջոքաւոր	10	53	57	-4
Պաշա Պետրոս	28	118	133	-15
Ս. Կաթողիկոս	9	49	58	-9
Ս. Սիմէոն Կարգ	10	44	42	+2
Ընդամենը	77	344	362	-18

Օգի բարեխառնութիւնը Լըրեանում 1881 թ. Դեկտեմբերին
Բէամիսի ջերմաչափով:

Ա ռ ա ռ օ տ						Կ է ո օ ր						Պ ր ե կ ո յ					
Արեղակի տակ				Նաւարում		Արեղակի տակ				Նաւարում		Ար. տակ		Նաւարում			
Ժամ	Տարութիւն		Ժամ	Տարութ.		Ժամ	Տարութ.		Ժամ	Տարութ.		Ժ.	Տար.	Ժամ	Տարութիւն		
	մ.ճ.	մ.ճ.		մ.ճ.	մ.ճ.		մ.ճ.	մ.ճ.		մ.ճ.	մ.ճ.				մ.ճ.	մ.ճ.	
	շ.ար.	է.է.		շ.ար.	է.է.		շ.ար.	է.է.		շ.ար.	է.է.				շ.ար.	է.է.	
			3-12	÷10	-13	12-4			12-4	-10	-11			4-12	-2	-13	

Թերթը — Ժրմարակի ԲՅՈՅԻ ԼԵՐԱՆՍԻՆ

Доволено Цомурю. Г. Орнать, 21 Марта 1882 г. Դարբարի գազետ «ԿԱԿԵՆ»

1882-Թ.

Խաբատի 1-ից կը չտատարակուի նոյն գիրքով և ուղ-
ղութեամբ:

Բաղաձորային: Առաջնորդող յօդուածներ, Բանասիրական, Ֆիլո-
սոփ, Տնտեսական բարեր, Քառն բարեր, Պատասխանիչ խմբագրութեան և
յայտարարութիւններ:

Տարեկան բաժանորդագրութեան գինն է նրեանում 4 ր. կանխիկ վը-
ճարելի, իսկ աւրիշ տեղերում 5 ր: Ան ապրուանդ 3 ր: Ատորադրուել
կարելի է խմբագրատանը: Ստոր քաղաքացիք պիտեմն չեանեալ չա-
քէով: В ред. газеты «ПСАКЪ» Вь Эривани, под Redaction'ю
«Psak'a a' Eriwan (Caucasse).

Մանգ. Անդր «Պատկի» անցեալ չաճարներէն մէկում յայտարարեց նր,
որ «Պատկի» եկող տարուանից կը չտատարակուի շարաթն երկու անգամ:
— իսկ այժմ, մի քանի չաճարամաններէն, մանաւանդ անցեալ տարուայ
մէջ աւելց գիր գեղեցիկաց տարուամ' աւելցնու մեկը, որ «Պատկի»
շարաթն երկու անգամ չտատարակուիլը կանխմն կանենայ նրա տա-
րաթով գինքի թւից:

ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ

(Վաճառատուն Ն. Սիմեանեանց և ընդ.)

Այս փորձագով բանաթով նրեանում Կրտածաւանայ կցելով նրա,
չեա նաև, աստեմարանական, պիտեական, նկարչական և կազմարա-
կան իրեզններէ իսնաթ, յանն էնր ասնում մատարարել մշտա-
պէս յիշեալ իրեզններով, իմ նրեան քաղաքի և թէ շրջակայ քաղաք-
ների և գիւղերի պիտեանները և աստեմարանները տեւեմատելի
գնեթով և պայմաններով:

Յանն էնր ասնում աղագրել բնակներ, յայտարարութիւններ, պ-
ցեմաններ, բրաթիւներ և գրքեր:

Ընդունում էնր ծախելու նախաջաղ ուրիշ չեղեմակութիւնները և
չտատարակութիւնները:

Ծախում է Քաղաքի Կ Ա Յ Ս Ս Ե Ր Անդանաթի պատկերը՝ վի մա-
նկու և օրագրամի (բրաթնար):

Մեծ քանակութեամբ պէտքարարական նկարներ՝ տեւեմ անգամ:

Մեկ մաս է դաճում մեր չտատարակած «Տնային բժշկական մազ-
նանորդութեան» պաշկետը:

Մեր չաճէն, ր. Эривань, Магазины «Другъ Дѣтей» Нерсеу
Симеонянц.

«Պատկ» քաղրի տարածումով մինչև այսօր արդար
գրաւել են հետեւեալ հայերէն գրքերը.

1—Վ. Աստուխան — «ԿՐԾԹ — ԿՐԾԹ» վարդիւ մի դարձաւ թեւով.

հայերէն — աստուխան ու թուրքերէն լեզուներով. գինն է . . . 50 կ.

2 — Սիւննի — Մէլիան — «ԾԹԱԴԻՐ ԵՒ ԴԱՄԱՆԱՅԱՊԱՐԱՄԱՆ ԱՂԻԹԱԿ

լիւլ շանուր և ուղղակի պատմութեան» հին դար. գինն է . . . 40 կ.

3 — Յ. Ալեքսանյան — «ԵՐԵՄԱՆԻ ՆԱՀԱՆՅԻ ԲՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՎՆԸ» գինն է 50 կ.

4 — Է. Լ. Կոն Տիգրանեանց — «ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՍՈՒԹԻՎՆ» հայ արքայների համար 50 կ

5 — Յար ալիանյան — Տէր Աստուածաբան — «ՎԱՐՍՆԵԿ» մանկական վեպ

թարգ. գինն է 20 կ.

6 — Ե. Ալիանյան — Արծրանի. «ԾԻՍԵՆՆԱԿ ԲՈՒՆԸ» թարգ. գինն է 20 կ.

7 — Աստուխանյան — Տէր — Աստուածաբան — Ի՞նչ է ԽՅՍՈՒՄ ՍԵՆԱԿ՝

գինն է 20 կ.

ԲՅ. Կոն Տիգրանեանց — Յիսկիս արտգրել է ԱՆՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱ-

րան գինն է 1 ռ.

Մամուլի ատկ են և շուտով լոյս կը տեսնեն

Աստուխանյան — Տ. Աստուածաբան — «ԵՐԲՈՒՄ ՈՍԿԻ» թարգ-

«Սնանհոյան խնձոր» ժողովրդական հեքեաթ գինը լինելու է . . 10 կ.

Վերջիշեալ գրքերի պահաւարը դասնաւիճակ Երեւանում. պր. Արմէն
Սիւննեանցի և ընկ. գրախանութում: Հանկարծողները թող գիմեն
այնտեղ հետեւեալ հասցեով. ВЪ г. Эривань, Нерсесу Симсонианцу.
ВЪ магазинѣ «Другъ Дѣтей».